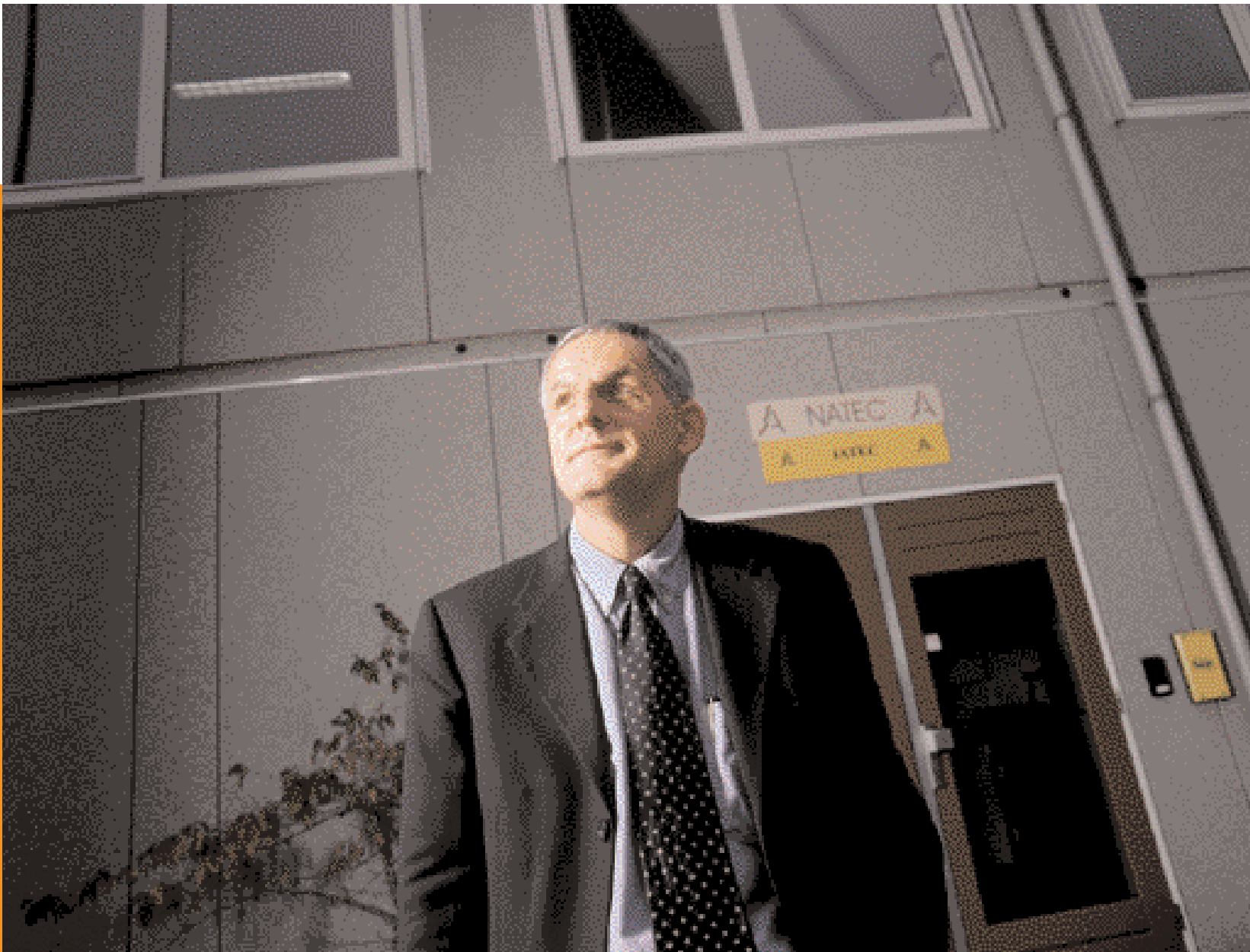

Professor Joep Lange

Volkomen eerlijk en open zijn. De vermaarde aidsbestrijder professor Joep Lange heeft nooit anders gekund, maar heeft er de negatieve gevolgen wel van ondervonden. Vroeger noemde hij collega's die hij incompetent achtte bij naam. Dat leverde hem oponthoud op, dus dat doet hij niet meer. En toch zegt hij, terwijl hij de grote wereldwijde coalitie voor een gebundelde aids campagne smeedt, niets te verwachten van regeringen in Afrika, waar de menselijke ramp op zijn hevigst is. En waarom niet? Omdat overheden in Afrika incompetent zijn. Of corrupt.

Door Hetty Nietsch Fotografie door Daan Zuiderwijk

De eerlijke aidsbestrijder

Vijf kinderen heeft prof. dr. Joep M.A. Lange, sinds de zomer van 2002 president van de International Aids Society. Hij reist de hele wereld over om een gigantische coalitie te bouwen. Al in 1996, toen hij hoogleraar inwendige geneeskunde werd, was hij als aidsbestrijder vaker niet dan wel thuis. In een oprecht dagboekverslag in NRC Handelsblad gaf hij de afgelopen zomer blijk van zijn schuldgevoelens. Tijdens het koffers pakken voor de 14e Internationale Aids Conferentie in Barcelona had hij al heimwee: "Ik vul mijn avond met inpakken en tussendoor gebabbel met gezinsleden. Voor hen is mijn veelvuldige afwezigheid 'business as usual', voor mij iedere keer een grote emotie. Soms denk ik dat ik zoveel reis, omdat ik iedere keer weer wil thuiskomen."

We zullen het dus maar niet over de balans tussen werk en privé hebben.
"Nee. Ik moet veel reizen. Maar als het kan, neem ik mijn kinderen wel mee. Of straks gaat een neefje met me mee naar New York. Ik ben verder heel weinig sociaal, dat heb ik afgeleerd. Ik ga niet naar etentjes en recepties en dat soort flauwekul. Als je nooit thuis bent, kun je je niet permitteren om op de bank in slaap te vallen. Vroeger kon dat wel gewoon, maar nu kan ik niet meer zeggen: ik ben moe. Dus dat is wel eens lastig. Dan verlang ik wel eens naar mijn hotelkamer waar ik kan gaan liggen."

Die volstreekte eerlijkheid van u, wars van diplomatie.
"Ik moet eerlijk zijn, ook al word ik er op aangesproken. Het wordt ook vaak tegen me gebruikt, natuurlijk. Ik heb er veel last van gehad in mijn carrière. Ik ben er wel mee op mijn gezicht gegaan. Vertragingen opgelopen, door bepaalde uitspraken. Ik ben ook een stuk voorzichtiger dan ik vroeger was. Je wordt toch wat milder, dat merk ik wel. Ik was vroeger minder tolerant tegen wat ik als incompetentie zag. Ik zou niet zo gauw meer een collega daarop aanspreken."

Maar het levert ook vreemde contrasten op. Iemand die als student van de linkse Brecht hield, hoor ik nu zeggen: 'Ik hou van de farmaceutische industrie'.
"Mensen verwarren altijd dingen door te denken: de farmaceutische industrie maakt medicijnen, dus moeten ze goede doelen nastreven. Dat is natuurlijk flauwekul. De farmaceutische industrie is er omdat er winst valt te maken. Laat ze in godsnaam met rust. Zorg ervoor dat ze nieuwe innovatieve producten blijven maken. En dwing ze soms om iets te doen wat niet helemaal in de winststrategie past. Al die activisten die altijd roepen van: ze moeten dit, ze moeten dat, ze moeten zus, ze moeten zo. Begin een bedrijf. Doe het zelf. Deel zelf gratis uit."

De allereerste aids-patiënt in Nederland.

"Dat was in 1983. Maar het was niet mijn patiënt, hij lag op een andere afdeling. Ik weet zijn achternaam nog wel. Zijn voor-naam was Paul, geloof ik."

Lange gesprekken met hem gevoerd?

"Nee, hij was al heel ziek toen hij binnen kwam en is snel dood gegaan."

Wat heeft u dan geraakt?

"Aids was een nieuwe ziekte. Bovendien een infectieziekte, mijn grote hobby. Spannend. Een heel nieuw syndroom. En ik moet zeggen: de verhuizing van het Binnengasthuis naar het AMC was een verarming voor mij, voor wat betreft de patiëntenpopulatie. Ik zat eerst midden op de Wallen, in de hoerenbuurt. Dat waren geen doorsnee mensen. En dan kom je op het AMC en krijg je mensen uit de Bijlmer. Dat was veel gewoner. Toen kwamen dus die 'rare' homo's, en was dat een verademing. Er was nog ongelooflijk veel te ontdekken. We stonden helemaal aan het begin. Ik ben een van de profiteurs van aids, omdat ik toevallig aanwezig was bij het ontstaan van wat nu de belangrijkste ziekte op de wereld is. Dat maak je niet veel mee."

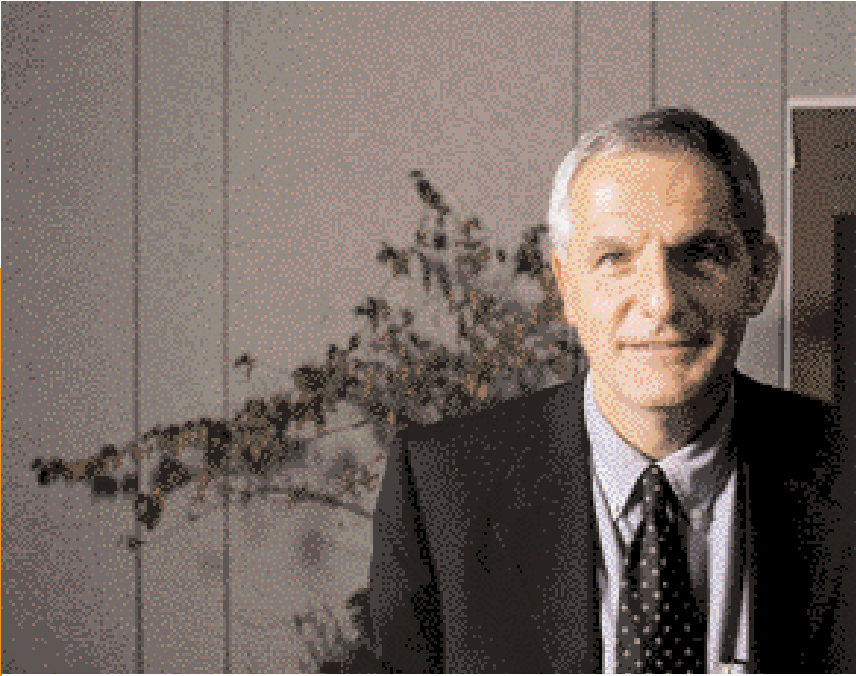
De erkenning van de ziekte kwam in Afrika pas laat.

"Mandela had er totaal geen oog voor. Je kunt het hem niet verwijten, hij is dertig jaar opgesloten geweest. Hij komt naar buiten, en dan die vieze ziekte. Hij heeft het altijd alleen maar over die onschuldige kinderen. Als je goed luistert, zegt hij eigenlijk dat volwassenen hem niks kunnen schelen, maar alleen die arme kinderen die besmet worden. Als iemand dat in Nederland roept, wordt hij aan de paal genageld. Maar bij Mandela ligt iedereen in katzwijn."

Over andere Afrikaanse leiders bent u ook niet te spreken.

"Ze kunnen wel een nationaal plan maken, maar er komt niks van terecht. In heel Afrika worden op dit moment 35.000 mensen behandeld, op de 28 miljoen die geïnfecteerd zijn. De regeringen zijn óf corrupt, óf incompetent. Ze hebben de middelen ook niet, dus moet je naar het bedrijfsleven gaan, naar missieziekenhuizen, naar de NGO's. Als we nu eindelijk eens onder ogen zagen dat de overheid een hele zwakke schakel is in een aantal landen. En alsmaar blijven we alles via die overheid doen. Dat is een trechter, bezopen gewoon, een trechter waar je alles doorheen moet zien te persen. En terwijl je aan het persen bent, zie je je geld weglopen. Dat geld gaat gewoon voor de helft terug naar Zwitserland, dat weet je nu al."

Professor Joep Lange

Wat is uw voorbeeldland in Afrika? Botswana of Oeganda?

“Botswana heeft het in zoverre goed gedaan dat ze een plan van aanpak hebben laten maken, door McKinsey. En dat is natuurlijk heel slim, want geen ander land heeft een echt doorgerekende aanpak. Botswana is door de diamantindustrie een middle income country en dan krijgen ze nog geld van Gates en Mercks ook. Ondanks dit alles brengen ze er nog verdomd weinig van terecht.”

En Oeganda dan, waar de prevalentie van AIDS onder de volwassen bevolking is teruggebracht van 30 naar 11 procent?

“In Oeganda wordt ook maar één op de 10 duizend patiënten behandeld, dus je moet het succes daar niet overdrijven. Senegal is een ander land dat het goed doet. Maar geen van die landen kunnen het doen zonder donoren, geen van de landen gaat het

redden zonder een andere inspanning. De internationale gemeenschap zou moeten zeggen: dit gaan we samen doen. Er worden duizend mensen ingevlogen die daarbij gaan helpen, Afrikanen gaan opleiden. Deze ramp is zo groot dat je het als Afrikaans land niet gaat redden. Als de coalitie er komt, heeft de Wereldbank een miljard dollar aan steun in het vooruitzicht gesteld.”

U heeft daar ook de medewerking van de farmaceutische industrie voor nodig? “De grootste angst van de farmindustrie is heel lang geweest om inzicht te geven in de eigen winstmarges. Want die zijn heel behoorlijk. Waarom waren ze zo bang? Omdat ze druk op de prijzen verwachtten. Toen de getallen uiteindelijk toch werden uitgesproken, is daar heel slecht mee omgegaan. Ik vind: het is beter om de bedrijfsvoering te respecteren, dan kun je ook meer van ze vragen. Dan kun je zeggen: ‘Ja, maar, luister jongens, als we niet aan die prijs komen, doen jullie dan wel mee?’ Dan waren ze veel eerder door de knieën gegaan. Eigenlijk is er vijf jaar verprutst door niet goed en creatief met de industrie om te gaan. Je hebt de industrie nodig, en je moet ook bereid zijn als publieke sector een investering te doen. Zo is het ook met vaccinontwikkeling. Er wordt van zijn leven geen vaccin tegen aids ontwikkeld als er geen publieke sector is die de leiding neemt en publiek geld daarin stopt.”

Hoe zit het dan met de piraten, die gepatenteerde medicijnen namaken?

“Ik ben niet vies van samenwerking met de generische boeren. Je hebt de Indiërs die zich aan geen enkel patent houden. Ik werk met ze. Heb ik geen enkele moeite mee. Ik wil kijken: waar kun je met welke middelen het meeste bereiken? Als er dan landen zijn waar je met deze geneesmiddelen kunt werken en dat is 3 dollar goedkoper... Het kan de officiële industrie ook eigenlijk niet schelen, want daar zit toch te weinig business in. Ik gok er voor een aantal landen steeds meer op om met die Indiërs te werken, want dan heb ik maar met één bedrijf te maken.”

En dan gaat het pakket HIV-remmers onder de 3 dollar?

Biografie

GEBOREN:

1954 in Nieuwenhagen, Limburg.

BURGERLIJKE STAAT:

Gehuwd met Heleen Stok, vijf kinderen: Anna, Max, Maria, Martha en Ottla.

OPLEIDING:

Geneeskunde, Universiteit van Amsterdam
1981-1986 Interne geneeskunde, Academisch Medisch Centrum (AMC), Universiteit van Amsterdam

1987 Promotie ‘Serological Markers in HIV Infection’. AMC, Universiteit van Amsterdam

LOOPBAAN EN FUNCTIES:

1990-heden Directeur NATEC (Nationaal AIDS Therapie Evaluatie Centrum)
1992-1995 Chief, Clinical Research Drug Development Global Programme on AIDS, WHO (World Health Organization), Genève, Zwitserland
1996-heden Hoogleraar Inwendige Geneeskunde, in het bijzonder virale infecties. Uni-

versiteit van Amsterdam
2000-heden Hoofd HIV-polikliniek AMC, Amsterdam
2000-heden Wetenschappelijk Directeur IATEC (International Antiviral Therapy Evaluation Center), Amsterdam
2001-heden Voorzitter Stichting PharmAccess International, Amsterdam.
2002-heden President International Aids Society, gevestigd Stockholm, Zweden

“We zitten nu al onder de 3 dollar per dag, maar we moeten naar de vijftig cent. Misschien nog wat lager, maar dan moet je verstand van geneesmiddelen hebben. Voor sommige pillen kan dat, voor andere niet. Dat snapt men nooit. Je kunt dus een kuur samenstellen die heel goedkoop is, maar bij sommige middelen is dat niet mogelijk. Als je twintig stappen nodig hebt om een middel te maken of slechts twee, dat levert een heel ander prijskaartje op. Je hebt een kilo thymidine, voor het ene middel kun je er honderd pillen uit halen, maar voor het andere maar tien. Dat geeft al aan dat de prijsverhouding anders komt te liggen.”

Als regeringen niet kunnen distribueren, wie kan dat dan wel? Het westerse bedrijfsleven dat in Afrika zit?

“Bedrijven gaan kapot als ze geen aids-remmers verstrekken. Hun eigen werknemers gaan dood. Maar niet alle bedrijven hebben evenveel last. Unilever gaat niet kapot, want die werkt met seizoensarbeiders. Kan Unilever verantwoordelijk zijn voor het behandelen van die seizoensarbeiders, levenslang? Nee. In zo'n situatie moet de publieke sector zeggen: nu springen wij bij. Unilever doet dit, wij doen dit. Maar om dat voor elkaar te krijgen moet je eerst een coalitie bouwen en heel veel partijen bij elkaar brengen. Je moet tegen de Amerikanen zeggen: jullie pakken Kenia, laat de Fransen Ivoorkust doen. Ik denk aan een soort adoptiesysteem.”

Kun je Heineken als best practice in Afrika betitelen?

“Het is een model dat eigenlijk niet meer doet dan gebruik maken van de infrastructuur die er al is: een ziekenboeg, medisch personeel, middelen, een verzekeringssysteem. In plaats van te zeggen: heel Afrika moet pillen hebben, zegt Heineken: waar kan ik nu al uitdelen? Heineken geeft de medicijnen alleen aan werknemers en hun familieleden. Het is geweldig. De Coca-Cola's van deze wereld hebben dat nooit gedaan, die gebruiken lokale dokters. Dat geeft aan wat een bijzonder bedrijf Heineken is, dat zich altijd verantwoordelijk heeft gevoeld.”

Gaat u niet naar lokale dokters toe?

“Dat is uiteindelijk veel duurzamer, natuurlijk. De aanpak van Heineken is nu goed als begin, maar op de lange termijn heb je meer aan het ondersteunen van de plaatselijke artsen. Maar het feit dat een bedrijf dit initiatief neemt, geeft een belangrijk voorbeeldfunctie. Op het moment dat Heineken dit gaat doen, is het heel moeilijk voor Guinness of Coca-Cola om te zeggen: ‘Wij doen het niet’. Coca-Cola kwam trouwens uit zichzelf naar ons toe. Omdat ze weten wat we met Heineken hebben opgezet.”

Want anders kunnen ze wachten totdat er spandoeken voor de hoofdingang verschijnen.

“Dat gebeurt natuurlijk ook. En dan komen die andere bedrijven met argumenten als: het is veel moeilijker voor ons. Maar daar hebben activisten geen boodschap aan. Die zien alleen: Heineken doet het wel en Shell doet het niet. Maar Shell gaat nu ook in Nigeria beginnen, onze mensen gaan daarheen om te helpen.”

www.ias.se

j.lange@amc.uva.nl

Summary

Since the summer of 2002, Joep M.D. Lange M.D. Ph.D, famous AIDS fighter and president of the International AIDS Society (IAS), is traveling the world.

His mission: building a worldwide coalition to spread medication among HIV-infected people. Lange sees the pharmaceutical industry as a good partner. “I love the industry”, he even says. According to his views, “five years have been thrown away by not being creative enough” in dealing with the manufacturers of AIDS medication.

Nevertheless, Lange also works well with the Indian “generic farmers”, who duplicate medicine - even when the patents haven't run out yet.

“That's interesting as far as price is concerned, but it's also easier because I only have to deal with one party instead of five different ones.” Lange has high expectations of the business world, because many companies are stationed in countries with a lot of infected people. In Africa, he especially praises beer brewer Heineken – “fantastic” - who have their own medical services, giving employees and family members medication and treatment.

The cooperation of Lange and Heineken is already being copied: Coca-Cola and Shell have started talks with the professor from Amsterdam. Lange says medication arrives at its destination sooner if he involves NGOs than when he works with governments. In the interview he puts it bluntly: “African governments are incompetent or corrupt. Half of the money will go back to Switzerland.”

It is a dangerous statement, for the World Bank has promised a billion dollars of support, as soon as the Global Access Alliance becomes a fact. His undiplomatic straightforwardness has been the cause of some previous “delays” in his work. Nevertheless, Lange still chooses to call things what they are. He is also open about the sacrifices he has to make at home: “When you are hardly at home, you can't just come home and fall asleep on the couch. I may not say any more: I am tired.” Lange has five children.